

شرایط برخورداری از امدادهای ویژه الهی در نگره قرآنی مقام معظم رهبری (مد ظله العالی)

دکتر محمد ابراهیم روشن ضمیر^۱

چکیده

رهبر معظم انقلاب با الهام از رهنمودهای قرآن و روایات و با استفاده از تجربیات سال‌های پرفراز و نشیب قبل و بعد از انقلاب، همواره بر توجه مردم و مسئولان به امدادهای ویژه الهی در کنار استفاده از همه امکانات مادی تأکید کرده‌اند. این جستار بر آن است با مطالعه مبانی قرآنی و روایی دیدگاه‌های رهبر معظم انقلاب که در بیانات ایشان در مناسبت‌های مختلف متبلور است، به روش توصیفی - تحلیلی به بررسی شرایط برخورداری از امدادهای ویژه الهی در اندیشه معظم له بپردازد. نتایج این بررسی نشان از آن دارد در نگره قرآنی معظم له، استمداد از کمک‌های ویژه الهی، مورد تأکید قرآن، همسو با همه آموزه‌های دینی، حرکت آفرین و مسئولیت‌زاست و با توجه به تجربه مکرر به‌ویژه در عمر چهل ساله نظام اسلامی، نقشی عینی، واقعی و قابل محاسبه در اندیشه ایشان دارد، اما برخورداری از امداد ویژه الهی، به شرایطی همچون باور به وعده الهی، دعا، توسل، تدبیر، جهاد، واقع‌گرایی و پرهیز از عُجب بستگی دارد که در صورت

شکوه
سال سی و نهم / ش ۱۴۹ / زمستان ۱۳۹۹

۱. استادیار و مدیر گروه علوم قرآن و حدیث دانشگاه علوم اسلامی رضوی.

تحقق آن‌ها، کمک ویژه الهی قطعی و تخلف ناپذیر است.
کلیدواژه‌ها: امداد ویژه الهی، نگره قرآنی مقام معظم رهبری، شرایط نصرت الهی،
 باور به وعده خداوند.

درآمد

ضرورت عقلایی و شرعی پاسداری ملت‌ها از داشته‌های مادی و معنوی خود و تلاش برای برطرف کردن مشکلات، جای تردید و انکار ندارد. همه انسان‌ها جدای از نژاد، رنگ، دین و فرهنگ، کسانی را که از امکانات مادی و معنوی خود دفاع می‌کنند، می‌ستایند و در برابر، افرادی را که در این جهت گامی بر نمی‌دارند، سرزنش می‌کنند. از نظر اسلام نیز دفاع از داشته‌های مادی، واجب و الزامی است تا آنجا که در روایات آمده است که هر کس در راه دفاع از ناموس، خانواده، مال خود و مانند آن کشته شود، شهید یا به منزله شهید است (کلینی، ۱۴۲۹: ۴۷۳/۹). هر چه داشته‌های شایسته دفاع، گران‌مایه‌تر باشند دفاع از آن هم اهمیت فزون‌تری خواهد داشت. اگر چه درباره ضرورت دفاع از کیان و ناموس و داشته‌های ملی و دینی تردیدی وجود ندارد، درباره ابزار دفاع و مؤلفه‌های آن بحث‌های دراز دامنی درگرفته است. کسانی با توجه به کارآمدی ابزار مادی در دفاع، تمام توش و توان خود را صرف تهیه و به دست آوردن آن‌ها می‌کنند و نقش امدادهای الهی را به عاملی احساسی و غیرواقعی فرو می‌کاهند و در برابر کسانی با استناد به ظاهر برخی گزاره‌های دینی، به گونه‌ای سخن می‌گویند که گویا تنها عامل تعیین‌کننده عرصه نبرد، امدادهای غیبی است و بدون تلاش در به دست آوردن ابزار مادی و ادوات نظامی و بدون استفاده درست و بهینه از آن‌ها، می‌توان به پیروزی امیدوار بود. این جستار در پی پاسخ به این پرسش است که امدادهای ویژه الهی چه جایگاهی در اندیشه دفاعی رهبر معظم انقلاب دارد و شرط برخورداری از این امدادها چیست.

در اندیشه اسلامی جامع معظم^{له}، امور معنوی از جایگاهی مهم برخوردار است. در

این میان، باور به الطاف و کمک‌های ویژه الهی، نقشی بس برجسته دارد. شاید کسانی بر این پندار باشند که کلیدواژه پربسامد «به فضل الهی، به لطف خداوند، با امید به رحمت خداوند و...» در بیانات رهبر معظم انقلاب، عباراتی کلیشه‌ای و تعارف‌آمیز است که بیشتر به عنوان تکیه کلام به کار می‌رود و از آنجا که تدابیر و برنامه‌ریزی اقتصادی، نظامی و دفاعی با امور عینی سروکار دارد جای این تعارفات نیست و نمی‌توان آن‌ها را در محاسبات لحاظ کرد. روشن است که این پنداری خطاست؛ زیرا جایگاه امدادهای ویژه الهی در اندیشه دفاعی رهبر معظم انقلاب، با تکیه بر این چند واژه و عبارت به دست نیامده است که به آسانی مورد تردید واقع شود؛ ایشان در مناسبت‌های گوناگون، مفهوم و شرایط برخورداری از امدادهای ویژه الهی را به صورت مشروح تبیین کرده‌اند و نمونه‌های روشنی همچون پیروزی انقلاب اسلامی، شکست آمریکا در طبرستان، کشف کودتای نوژه، پیروزی‌های رزمندگان در جنگ تحمیلی، سقوط خفت‌بار نظام بعثی عراق، پیروزی‌های محور مقاومت، پیشرفت‌های جمهوری اسلامی در عرصه‌های مختلف، از جمله انرژی هسته‌ای و موشکی، حضور مردم در موقعیت‌های گوناگون، همچون روز قدس، ۲۲ بهمن، ۹ دی، مقابله با شورش‌های دی ماه سال ۹۶ و صدها نمونه دیگر در طول عمر چهل ساله نظام اسلامی را از مصادیق بارز امدادهای ویژه الهی می‌دانند (بنگرید به: بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار با دبیرکل جهاد اسلامی فلسطین، ۱۳۸۵/۱۱/۱۸؛ بیانات در دیدار مردم قم در سالگرد قیام نوزدهم دی ماه، ۱۳۸۸/۱۰/۱۹؛ بیانات در دیدار فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی ارتش، ۱۳۹۶/۱۱/۱۹).^۱

البته روشن است که امدادهای ویژه الهی به شرایطی بستگی دارد و کسانی که

۱. این منبع و موارد مشابه، در فهرست منابع، به «پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیه‌الله العظمی خامنه‌ای مد ظله العالی» ارجاع شده است.

می‌خواهند از این کمک‌های ویژه برخوردار شوند، باید این شرایط را محقق سازند. اگر آنان چنین نکردند و در نتیجه از امدادهای ویژه الهی برخوردار نشدند، تنها باید خود را ملامت کنند. حتی اگر برای ماوریم که همه یا بیشتر مشکلات کشور ناشی از تهاجم و توطئه‌های دشمنان است باز هم باید راه چاره را در درون دید و برای مقابله با آن‌ها به تقویت بنیان‌های نظامی، اقتصادی و معنوی جامعه پرداخت و راهکار مناسب را با تکیه بر باورهای اصیل دینی پیدا کرد.

پیشینه

درباره امدادهای غیبی، افزون بر آنچه در برخی تفاسیر معاصربه صورت گذرا آمده، شاخص‌ترین اثر در این زمینه، کتاب امدادهای غیبی در زندگی بشر، تألیف شهید مطهری است. با بررسی که انجام شد تنها یک مقاله با عنوان «بررسی امداد غیبی در زندگی بشر از دیدگاه علامه طباطبایی»، نوشته آقای حبیب الله مولایی نژاد و خانم سیما سعیدی پور، در مجله آفاق علوم انسانی مشاهده شد. در هیچ‌یک از این آثار به شرایط برخورداری از امدادهای ویژه الهی به طور کامل پرداخته نشده است.

مفهوم شناسی

با توجه به ارتباط بحث امدادهای ویژه الهی با برخی مفاهیم دیگر، همچون معجزه، کرامت و امدادهای عام الهی، شایسته است نخست این مفاهیم را بررسی کنیم.

مفهوم معجزه

معجزه امری خارق‌العاده است که با اراده خدای متعال از شخص مدعی نبوت ظاهر می‌شود و نشانه صدق اوست. هدف پیامبران علیهم‌السلام از معجزه، اثبات ادعای نبوت خویش است و از این رهگذر در پی آنند که مردم بدانان ایمان آورند و از تعالیشان پیروی کنند و به سعادت دست یابند.

بر همین اساس آنگاه که ابوبصیر از امام صادق علیه السلام پرسید: «لأَيِّ عِلَّةٍ أَعْطَى اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ أَنْبِيَاءَهُ وَرَسُولَهُ وَأَعْطَاكُمْ الْمِعْجَزَةَ؟» پاسخ شنید: «لِيَكُونَ دَلِيلًا عَلَى صِدْقِ مَنْ أَتَى بِهِ وَالْمِعْجَزَةُ عِلْمَةٌ لِلَّهِ لَا يُعْطِيهَا إِلَّا أَنْبِيَاءُهُ وَرَسُولُهُ وَحُجْجُهُ، لِيَعْرِفَ بِهِ صِدْقَ الصَّادِقِ مِنْ كَذِبِ الْكَاذِبِ» (حرّ عاملی، ۱۴۲۵: ۱/۱۴۷)؛ تا نشانه‌ای بر راست‌گویی آورنده آن باشد، و معجزه نشانه‌ای برای خداست که خداوند آن را به کسی جز پیامبران و رسولان و حجّت‌هایش عطا نمی‌کند، و هدف از آن، این است که به وسیله آن راست‌گویی راست‌گواز دروغ‌گویی دروغ‌گوشناخته شود.

در قرآن از امور خارق‌العاده‌ای که انبیاء انجام می‌دهند با عنوان «آیه» یاد شده است (قدردان قراملکی، ۱۳۸۱: ۳۵).

امداد عام الهی

کمک و رحمت عمومی خداوند بدون هیچ قید و شرطی همه موجودات عالم، از جمله انسان - اعم از مؤمن و کافر - را در بر می‌گیرد: «... وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ...»^۱ (اعراف/ ۱۵۶)؛ «وَمِنْ رَحْمَتِهِ جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ»^۲ (قصص/ ۷۳). این گونه از لطف و رحمت گسترده خداوند از مقتضیات الوهیت و لوازم صفات ربوبیت است و به اهل ایمان و موجودات ذی‌شعور و عالم آخرت اختصاص ندارد (طباطبایی، ۱۳۶۲: ۸/۲۸۸). این همان رحمت رحمانی خداوند است که همه موجودات را در بر می‌گیرد (مطهری، ۱۳۸۴: ۷۰)؛ و بدون آن، وجود و ادامه حیات هیچ موجودی ممکن نیست.

۱- ... ورحمتهم همه چیز را فراگرفته ...

۲- و از رحمت اوست که برای شما شب و روز قرار داد تا هم در آن آرامش داشته باشید و هم برای بهره‌گیری از فضل خدا تلاش کنید و شاید شکر نعمت او به جا آورید.

امداد ویژه

در مقابل امداد و رحمت عام الهی، امداد و رحمت ویژه الهی وجود دارد؛ این نوع از رحمت خداوند به مؤمنان و دین‌مداران اختصاص دارد و کافران و اهل شرک از آن بی‌بهره‌اند. در واقع عطیه‌ای گوارا در برابر ایمان و عبودیت، ویژه مؤمنان صالح است. این عطیه در دنیا حیات پاکیزه و در آخرت، بهشت و رضوان است و کافران و تبه‌کاران از آن بی‌نصیب‌اند» (طباطبایی، ۱۳۶۲: ۷/۴۶). به تعبیر شهید مطهری رحمت رحمانی خداوند، شامل همه موجودات است؛ اما رحمت رحیمیه عبارت است از: الطاف و دستگیری‌های خاص که یک مکلف در اثر حسن انجام وظیفه مستحق آن می‌گردد. لطف خاصی است که طبق قانون خاص، نه قانون عام طبیعت، شامل حال می‌گردد (مطهری، ۱۳۸۴: ۷۰).

امدادهای ویژه الهی

آیات متعددی به امدادهای ویژه الهی اشاره دارد؛ مانند یاری با لشکرهای نامرئی: ﴿...وَأَنْزَلَ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا...﴾^۱ (توبه / ۲۶؛ همچنین بنگرید به: توبه / ۴۰؛ احزاب / ۹)، یاری با فرشتگان: ﴿إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ أَلَنْ يَكْفِيَكُمْ أَنْ يُمَدِّدَ رَبُّكُمْ بِثَلَاثَةِ آلاَفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُنَزَّلِينَ * بَلَىٰ إِنْ تَصَبَّرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُمْ مِنْ فُورِهِمْ هَذَا يُمَدِّدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ آلاَفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ﴾^۲ (آل عمران / ۱۲۴ و ۱۲۵)، آرامش بخشیدن به قلب‌های

۱- ... و لشکرهایی فرستاد که شما نمی‌دیدید،

۲- در آن هنگام که توبه مؤمنان گفتی: آیا کافی نیست که پروردگارتان، شما را به سه هزار نفر از فرشتگان، که از آسمان فرود می‌آیند، یاری کند؟! آری، (امروز هم) اگر استقامت و تقوا پیشه کنید و دشمن به همین زودی به سراغ شما بیاید، خداوند شما را به پنج هزار نفر از فرشتگان، که نشانه‌هایی با خود دارند، مدد خواهد داد.

مؤمنان و استوارسازی آن‌ها: «ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ...»^۱ (توبه / ۲۶؛ بنگرید به: آل عمران / ۱۵۴؛ توبه / ۴۰؛ فتح / ۴، ۱۸ و ۲۶)، ایجاد هراس در دل‌های دشمنان: «سَنَلْقَى فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَا أَشْرَكُوا بِاللَّهِ...»^۲ (آل عمران / ۱۵۱؛ بنگرید به: انفال / ۱۲)، یاری با برخی پدیده‌های طبیعی: «...إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا...»^۳ (احزاب / ۹؛ بنگرید به: انفال / ۱۱)، کم جلوه دادن لشکر دشمن در چشم مؤمنان و کوچک نشان دادن سپاه اسلام در چشم کافران: «إِذْ يُرِيكُهُمُ اللَّهُ فِي مَنَايِكَ قَلِيلًا وَلَوَ أَرَاكُهُمْ كَثِيرًا لَفِشَلْتُمْ وَتَتَنَازَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ وَلَكِنَّ اللَّهَ سَلَّمَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ* وَإِذْ يُرِيكُمُوهُمْ إِذِ التَّمِيتُمْ فِي آعْيُنِكُمْ قَلِيلًا وَيُقَلِّلُكُمْ فِي آعْيُنِهِمْ لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ»^۴ (انفال / ۴۳-۴۴)، برهم زدن نقشه‌های دشمنان: «ذَلِكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ مُوهِنُ كَيْدِ الْكَافِرِينَ»^۵ (انفال / ۱۸).

۱- سپس خداوند سکینه خود را بر پیامبرش و بر مؤمنان نازل کرد....

۲- به زودی در دل‌های کافران، به سبب اینکه بدون دلیل، چیزهایی را برای خدا همتا قرار دادند، رعب و ترس می‌افکنیم....

۳- ... در آن هنگام که لشکرهایی (عظیم) به سراغ شما آمدند، ولی ما باد و طوفان سختی بر آنان فرستادیم....

۴- در آن هنگام که خداوند تعداد آن‌ها را در خواب به تو کم نشان داد؛ و اگر فراوان نشان می‌داد، مسلماً سست می‌شدید و (درباره شروع جنگ با آن‌ها) کارتان به اختلاف می‌کشید، ولی خداوند (شما را از شر این‌ها) سالم نگه داشت؛ خداوند به آنچه در درون سینه هاست، داناست. و آن هنگام (که در میدان نبرد) باهم روبه‌رو شدید، آن‌ها را به چشم شما کم نشان می‌داد؛ و شما را (نیز) به چشم آن‌ها کم می‌نمود؛ تا خداوند کاری را که می‌بایست، انجام گیرد، صورت بخشد (شما نترسید و حاضر به جنگ شوید و آن‌ها هم وحشت نکنند و حاضر به جنگ شوند و سرانجام شکست بخورند) و همه کارها به خدا باز می‌گردد.

۵- سرنوشت مؤمنان و کافران، همان بود که دیدید! و خداوند سست کننده نقشه‌های کافران است.

افزون بر موارد پیش گفته، آیات متعددی به نمونه‌های دیگری از امدادهای ویژه الهی در قالب راهنمایی و هدایت در شرایط ویژه، توفیق انجام برخی کارها، حفظ و نگهداری از گناه، فراهم شدن شرایط و موفقیت و... اشاره دارد.

مقام معظم رهبری برخورداری از تکیه‌گاهی مطمئن که در همه شرایط می‌تواند انسان را هدایت و کمک کند و نیز برخورداری از نصرت و مدد الهی در برابر دشمنی و خصومت‌ها را جزء نویدهایی می‌داند که خداوند به مؤمنان وعده داده است که سعادت و کامیابی مؤمن را در دنیا و آخرت تأمین می‌کند (بنگرید به: سید علی خامنه‌ای، ۱۳۹۹: ۱۷۱-۱۷۳)؛ ایشان در جمع‌بندی عوامل سعادت می‌فرماید: «... قرآن تمام آن چیزهایی که عناصر و عوامل سازنده سعادت و خوشبختی محسوب می‌شوند، این‌ها و ده‌ها چیز غیر از این‌ها را به آدم‌های باایمان نوید می‌دهد. می‌گوید این‌ها برای شماست. هدایت را نوید می‌دهد، نور را نوید می‌دهد، ایمنی و اطمینان و سکون و آرامش روح را نوید می‌دهد. ثمربخش بودن و ضایع نبودن تلاش‌ها را نوید می‌دهد و این همه را ما اگر با دیده روشنی به تاریخ و به گذشته بنگریم، در واقعیت‌های تاریخی و انسانی مشاهده خواهیم کرد. سنت خدا هم همیشه یکسان است. قرآن همه این نویدها را به دارنده ایمان، ایمانی تعهدآمیز و توأم با عمل، نوید می‌دهد» (همان، ۱۷۳).

شرایط برخورداری از امدادهای ویژه الهی

هر چند بر پایه آیات قرآن، سنت الهی بر این تعلق گرفته که هرگونه تغییر و تحولی در امور عالم از طریق اسباب و علل عادی انجام شود و این سنت الهی تغییرناپذیر است، اما امدادهای ویژه الهی نیز سنت الهی است و منافاتی میان این دو وجود ندارد؛ زیرا امدادهای ویژه الهی در طول استفاده درست از اسباب و علل مادی است نه در عرض آن؛ باید دانست که این‌گونه الطاف غیبی، گزاف و رایگان نیست؛ چنین نیست که

انسان در خانه اش بنشیند، دست روی دست بگذارد و منتظر باشد «دستی از غیب برون آید و کاری بکند». خیر، چنین انتظاراتی برخلاف ناموس آفرینش است. خداوند متعال می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَ يَثِّبَ أقدَامَكُمْ»^۱ (محمد / ۷) (بنگرید به: مطهری، ۱۳۸۴: ۷۲).

مقام معظم رهبری در مناسبت‌های گوناگون بر این باور عمیق تأکید کردند که آنگاه ما از امداد ویژه الهی برخوردار خواهیم شد که به وظیفه خود به طور کامل عمل کنیم، نمی‌شود تنبلی کرد، کار نکرد و امیدوار به رحمت الهی بود. هدایت الهی، دستگیری الهی، لطف الهی آن وقتی است که ما همه موجودی توان خود را - که آن هم متعلق به خدای متعال است - وارد صحنه کنیم (بیانات در دیدار مسئولان کشور، در روز عید فطر، اول شوال ۱۴۳۴ق).

بنابراین، برخورداری از امدادهای ویژه الهی، دارای شرایطی است که مؤمنان وظیفه دارند آن‌ها را فراهم آورند؛ مواردی که در ذیل مطرح می‌شود، مهم‌ترین این شرایط است:

۱- استفاده از همه ظرفیت و توانایی (جهاد)

اولین و مهم‌ترین شرط برخورداری از امدادهای ویژه الهی به‌کارگیری تمام توان و امکانات مادی و معنوی است. قرآن برای بیان این واقعیت از واژه گویای «جهاد» استفاده می‌کند: «وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ»^۲ (عنکبوت/ ۶۹). جهاد به معنای بهره‌گیری از تمام توان و ظرفیت‌های بالفعل و بالقوه برای دستیابی به هدف است. بنابراین، نه تنها امدادهای ویژه الهی، منافاتی با

۱- ای کسانی که ایمان آورده اید اگر (آیین) خدا را یاری کنید، شما را یاری می‌کند و گام‌هایتان را استوار می‌دارد.

۲- و آن‌ها که در راه ما (با خلوص نیت) جهاد کنند، قطعاً به راه‌های خود، هدایتشان خواهیم کرد و خداوند با نیکوکاران است.

استفاده از اسباب و ابزار مادی ندارد، بلکه شرط برخورداری از یاری ویژه الهی مشروط به استفاده از این امکانات مادی خدادادی است. قرآن کریم گاه به صراحت و گاه به اشاره ما را به استفاده از این امکانات توصیه کرده است: ﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ...﴾^۱ (انفال / ۶۰). روشن است که مفهوم قدرت در آیه، مفهومی عام و شامل است که همه امکانات نظامی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و به طور کلی هر آنچه را که در پیروزی بردشمن نقش دارد، در بر می‌گیرد. در آیه‌ای دیگر، به مؤمنان هشدار می‌دهد که حتی در حال نماز از اسلحه خود غافل نشوند: ﴿... وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَائِكُمْ وَلْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَى لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ وَ لْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ وَذَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً...﴾^۲ (نساء / ۱۰۲).

اهل بیت علیهم‌السلام در روایات متعددی ما را به استفاده از اسباب و وسائل مادی توصیه کرده‌اند. از امام صادق علیه‌السلام روایت شده است: «أَبَى اللَّهُ أَنْ يُجْرَى الْأَشْيَاءُ إِلَّا بِأَسْبَابٍ فَجَعَلَ لِكُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا» (کلینی، ۱۴۲۹: ۱ / ۴۴۸). اراده خداوند بر این قرار گرفته که همه چیز بر پایه نظام اسباب و مسببات پیش برود و بی‌اعتنایی به این مهم، بی‌اعتنایی

۱- هر نیرویی در قدرت دارید، برای مقابله با آن‌ها [=دشمنان]، آماده سازید! و (همچنین) اسب‌های ورزیده (برای میدان نبرد)، تا به وسیله آن، دشمن خدا و دشمن خویش را بترسانید! ...

۲- و هنگامی که در میان آن‌ها باشی، و (در میدان جنگ) برای آن‌ها نماز را برپا کنی، باید دسته‌ای از آن‌ها با تو (به نماز) برخیزند، و سلاح‌هایشان را با خود بگیرند و هنگامی که سجده کردند (و نماز را به پایان رساندند)، باید به پشت سر شما (به میدان نبرد) بروند، و آن دسته دیگر که نماز نخوانده‌اند (و مشغول پیکار بوده‌اند)، بیایند و با تو نماز بخوانند؛ آن‌ها باید وسایل دفاعی و سلاح‌هایشان (را در حال نماز) با خود حمل کنند؛ (زیرا) کافران آرزو دارند که شما از سلاح‌ها و متاع‌های خود غافل شوید و یکباره به شما هجوم آورند ...

به سنت های الهی است. حضرت علی علیه السلام در این باره می فرماید: «وَلَقَدْ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَقْتُلُ آبَاءَنَا وَأَبْنَاؤَنَا وَإِخْوَانَنَا وَأَعْمَامَنَا مَا يَزِيدُنَا ذَلِكَ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا وَ مُضِيًّا عَلَى اللَّقِيمِ وَ صَبْرًا عَلَى مَضْضِ الْأَلِيمِ وَ جِدًّا فِي جِهَادِ الْعَدُوِّ وَ لَقَدْ كَانَ الرَّجُلُ مِنَّا وَ الْأَخْرَمُ مِنْ عَدُوِّنَا يَتَصَاوِلَانِ تَصَاوُلَ الْفَحْلَيْنِ يَتَخَالَسَانِ أَنْفُسَهُمَا أَيُّهُمَا يَشْقَى صَاحِبُهُ كَأَسِّ الْمُنُونِ فَمَرَّةً لَنَا مِنْ عَدُوِّنَا وَ مَرَّةً لِعَدُوِّنَا مِنَّا فَلَمَّا رَأَى اللَّهُ صِدْقَنَا أَنْزَلَ بَعْدُونَا الْكَبْتَ وَ أَنْزَلَ عَلَيْنَا النَّصْرَ حَتَّى اسْتَفْتَرَ الْإِسْلَامَ مُلْقِيًا جِرَانَهُ وَ مُتَبِّوْنَا أَوْطَانَهُ وَ لَعَمْرِي لَوْ كُنَّا نَأْتِي مَا أَتَيْتُمْ مَا قَامَ لِلدِّينِ عَمُودٌ وَ لَا اخْضَرَّ لِلْإِيمَانِ عُودٌ...» (نهج البلاغه، ۱۴۱۴: خطبه ۵۶، ۱۹۱-۱۹۲).

مقام معظم رهبری در تبیین مشروط بودن کمک الهی به جهاد می فرماید: «... اگرما جهاد کنیم، اگرما حرکت کنیم، اگرما نیتمان را خالص کنیم، خدای متعال هم به ما کمک خواهد کرد؛ اگرما تنبلی کنیم، اگرکاری که برعهده ما است انجام ندهیم، طبیعی است انتظار کمک الهی را هم نباید داشته باشیم. خداوند متعال به کسانی که کار می کنند و تلاش می کنند، کمک می کند؛ خداوند متعال به ملّت هایی که حرکت می کنند و به انسان هایی که تلاش می کنند، کمک می کند؛ تلاش کنیم، حرکت کنیم،

۱- آنگاه که در خدمت رسول اکرم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بودیم، در راه ایمان و عقیده با پدران و پسران خود می جنگیدیم و از اینکه شمشیر بر روی آن ها و برادران و عموهای خود بکشیم و آن ها را بکشیم، پروا نداشتیم. این چنین پیشامدهای سخت، ما را سست نمی کرد و بر استقامت و ثبات قدم و صبر و پیشروی ما می افزود. چنان بود که گاهی در میدان جنگ یکی از ما و یکی از دشمنان ما در جنگ تن به تن مانند دو شترنر خشمناک به هم می پیچیدند، هریک می خواست جان دیگری را بریابد، گاه ما بر دشمن و گاه دشمن بر ما پیروز می شد. چون صدق نیت ما مشهود ذات حق گشت (یعنی چون صدق نیت ما به حقیقت پیوست، زیرا تحقق هر چیزی مساوی است با مشهود بودن آن برای ذات حق) خداوند خذلان را بر دشمن ما و نصرت را بر ما نازل فرمود. به خدا قسم اگرما مانند امروز شما بودیم نه استوانه ای از دین برپا می شد و نه درختی برای اسلام و ایمان سبز می گشت.

خدای متعال هم به ما کمک خواهد کرد. و شکی نداریم که پیروزی از آن اسلام است؛ این جبهه کفر با همه وسعت، با همه زرق و برق، با همه توپ و تشری که می‌زنند، بالاخره در مقابل امت اسلامی و جبهه اسلامی مبارز و مجاهد و ادار به عقب نشینی خواهد شد. ﴿وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلُوا الْأَدْبَارُ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا﴾ [فتح / ۲۲]؛ این سنت الهی است و تردیدی در این وجود ندارد. شرطش فقط این است که ما تلاش کنیم، ما حرکت کنیم، ما راه بیفتیم، ما کار کنیم؛ اگر ما کار کردیم، این سنت الهی است که دشمن باید عقب نشینی کند و عقب نشینی هم می‌کند» (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار قاریان و حافظان برتر شرکت کننده در مسابقات بین المللی قرآن کریم، ۲۹/۲/۱۳۹۵).

مقام معظم رهبری درباره استفاده از ابزار و امکانات مادی، در تفسیر این روایت: «من مواعظ النبی ﷺ: الحوائج الی الله وأسبابها فأطلبوها الی الله بهم فَمَنْ أَعْطَا كَمْوَهَا فَخُذْوَهَا عَنْ اللَّهِ بِصَبْرٍ» (ابن شعبه حرانی، ۱۴۰۴: ۴۸) می‌فرماید: در این حدیث، نقش اسباب و علل طبیعی در مورد حوائج انسان به طور برجسته‌ای مورد توجه قرار گرفته است. کلمه «بهم» با ضمیر جمع ذوی العقول اشاره به این دارد که بسیاری از حوائج ما توسط انسان‌ها برآورده می‌شود. لکن در عین آنکه انسان نیازهای خود را از اسباب طبیعی (که اکثراً انسان‌ها هستند) به دست می‌آورد باید در ورای آن‌ها ذات اقدس الهی را ببیند و از او بداند. رفتن سراغ اسباب بی‌توجه به خدا، کار ناقصی است و رفتن در خانه خدا بی‌اعتناء به اسباب هم، کار ناقصی است، هر دو را باید با هم جمع کرد و برای رسیدن به حوائج باید از صبر کمک گرفت (بیانات رهبر معظم انقلاب در درس خارج، جلسه بیست و هفتم، ۱۳۷۸/۹/۱).

۲. باور به درستی وعده الهی

روشن است که آنگاه می‌توانیم انتظار برخورداری از امدادهای ویژه الهی را داشته باشیم که افزون بر باور عمیق قلبی به قدرت خداوند، به تخلف ناپذیری وعده الهی برای

یاری مؤمنان، اعتقاد راسخ داشته باشیم. قرآن کریم در آیات متعددی برایین وعده مهم الهی تأکید می‌کند: «... وَ كَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ»^۱ (روم/۴۷). و در آیاتی هرگونه یأس از رحمت خداوند را مذمت کرده، آن را برابر با کفر می‌داند: «... وَلَا تَيَأَسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَيْئَسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ»^۲ (یوسف/۸۷).

یکی از کلیدواژه‌های پربسامد در بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی، واژه «امید به فضل الهی» است. ایشان می‌فرماید: «این جانب با اعتقاد قلبی، خدا را شاهد می‌گیرم که افق آینده، بسیار روشن است و برای رسیدن به این آینده درخشان، باید در درجه اول به خداوند متعال و کمک الهی توکل کنیم و هرگونه یأس و انسان مایوس و منفی‌باف را از خود برانیم» (بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت در ماه رمضان، سال ۱۳۷۷ ش).

رهبر معظم انقلاب در برشمردن عناصر منطق مقاومت امام خمینی علیه السلام، به باور به وعده الهی اشاره کرده، می‌فرماید: خداوند متعال در آیات مکرر قرآن این وعده را داده است که اهل حق، طرف داران حق، پیروز نهایی اند؛ آیات فراوان قرآن بر این معنا دلالت می‌کند. ممکن است قربانی بدهند، اما در نهایت شکست نمی‌خورند؛ ایشان با استناد به آیات «أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ»^۳ (طور/۴۲)، «وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعِفُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ»^۴ (قصص / ۵)، «إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَ يَثِّبْتَ أقدامَكُمْ»^۵ (محمد/۷)، «وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ»^۶ (حج/۴۰) و ده‌ها

۱-... و یاری مؤمنان، همواره حقی است بر عهده ما.

۲-... و از رحمت خدا مایوس نشوید که تنها گروه کافران، از رحمت خدا مایوس می‌شوند!

۳- آیا می‌خواهند نقشه شیطانی برای توبکشند؟! ولی بدانند خود کافران در دام این نقشه‌ها گرفتار می‌شوند!

۴- ما می‌خواهیم بر مستضعفان زمین منت نهیم و آنان را پیشوایان و وارثان روی زمین قرار دهیم!

۵- اگر (آیین) خدا را یاری کنید، شما را یاری می‌کند و گام‌هایتان را استوار می‌دارد.

۶- و خداوند کسانی را که یاری او کنند (و از آیینش دفاع نمایند)، یاری می‌کند.

آیه دیگر، این آیات را مستند منطق قوی امام خمینی برای مقاومت می‌دانند (بیانات رهبر معظم انقلاب در مراسم سی‌امین سالگرد رحلت امام خمینی علیه السلام، ۱۴/۳/۱۳۹۸)؛ بنگرید به: بیانات معظم له در دیدار با اعضای ستاد پیگیری قطعنامه ۵۹۸ شورای امنیت سازمان ملل متحد، ۳۰/۹/۱۳۷۰).

۳. دعا و تضرع به درگاه الهی (ابراز فقر خود در برابر قدرت الهی)

آیات و روایات متعددی ما را به دعا و تضرع به درگاه الهی فرا می‌خواند و آن را شرط برخورداری از مواهب ویژه الهی می‌داند؛ در آیه‌ای جلب لطف و عنایت الهی را در گرو دعا می‌داند: «فَادْكُرُونِي أَذْكَرُكُمْ...»^۱ (بقره/۱۵۲)؛ و در آیه‌ای دیگر با صراحت بیشتری نقش دعا در این باره می‌پردازد و می‌فرماید: «قُلْ مَا يَغْبَأُ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ...»^۲ (فرقان/۷۷). در جایی دیگر، پیروزی بردشمنان را در گرو ابراز فقر در برابر خداوند و درخواست از او می‌داند: «... وَمَا كَانَ قَوْلُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ»^۳ (آل عمران/۱۴۷).

رهبر معظم انقلاب در بیانی روشن، نقش دعا و تضرع را در برخورداری از امداد الهی، این گونه تبیین می‌کنند: «... اگر خدای متعال هم کمک نکند، قدم از قدم نمی‌شود برداشت. کمک الهی یک امر تصادفی و غیرمنطقی و بی‌محاسبه نیست؛ کمک الهی هم مترتب بر این است که انسان از خدا بخواهد، تلاش کند، استغاثه کند و او را به کمک بطلبد. پیامبر صلی الله علیه و آله... در هنگامه‌های سخت، ملاحظه نمی‌کرد که تضرع او پیش خدا و کمک خواستن او از خدا ممکن است در ذهن مخاطبان و شاهدان و ناظران،

۱- مرایاد کنید تا من نیز شما را یاد کنم.

۲- بگو: پروردگام برای شما ارجی قائل نیست اگر دعای شما نباشد.

۳- سخنانشان تنها این بود که: پروردگارا! گناهان ما را ببخش! و از تندروی‌های ما در کارها چشم‌پوشی کن! قدم‌های ما را استوار بدار! و ما را بر جمعیت کافران پیروز گردان!

این تأثیر را بگذارد که او به خودی خود ناتوان است. به صراحت می‌گفت من به خودی خود ناتوانم و بدون کمک خدا از من کاری بر نمی‌آید» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با نمایندگان دوره ششم مجلس شورای اسلامی، ۲۹/۳/۱۳۷۹).

۴. توسل به اهل بیت علیهم‌السلام

یکی از مسائل بسیار مهم حیاتی و عقیدتی، اعتقاد به ضرورت وجود امام معصوم علیه‌السلام در جهان هستی است. بر پایه روایات اهل بیت علیهم‌السلام زمین هیچ گاه از حجت خداوند خالی نمی‌ماند، خواه آن حجت ظاهر و آشکار باشد و خواه مخفی و پنهان (ابن بابویه، ۳۹۵: ۳۰۲/۱). در آغاز آفرینش، خداوند آدم را جانشین خود در زمین قرار داد (بقره/۳۰)، از آن پس پیامبران دیگر تا خاتم پیامبران به عنوان خلیفه الهی بر روی زمین، رسالت خویش را انجام دادند. و بعد از پیامبرگرمی اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم، امامان معصوم علیهم‌السلام حجت و خلیفه الهی بر روی زمین بوده و هستند (همان، ۱۳۹۵: ۱/۲۳۰ و ۲۳۹).

از آنجا که بر پایه آموزه‌های دینی هدف از آفرینش انسان، رشد و کمال و تأمین سعادت واقعی اوست انسان در این مسیر، افزون بر نیاز به برنامه، به الگویی نیاز دارد که او را در عرصه واقعیت و متن زندگی هدایت و راهنمایی کند. روشن است که آنگاه انسان به سعادت واقعی خواهد رسید که این الگورا درست بشناسد و بکوشد رفتار و حرکت خود را با رفتار او تنظیم نماید.

با توجه به آنچه بیان شد، نقش و رسالت اساسی امام علیه‌السلام هدایت و راهنمایی است که به دو شکل جلوه‌گراست؛ الف) تبیین درست آموزه‌های اعتقادی و معارف دینی و جلوگیری از تحریف و سوء برداشت از آن‌ها؛ ب) ارائه الگوی عملی از انسانی باورمند به آموزه‌های اعتقادی و آراسته به اخلاق نیکوی اسلامی و پایبند احکام عملی دین، تا برای طالبان هدایت، راهنما و برای معاندان مایه اتمام حجت باشد.

افزون بر این، از برخی آیات قرآن به دست می‌آید که توسل به آن بزرگواران، باعث جلب لطف و رحمت ویژه الهی می‌شود: ﴿... وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاءُوكَ

فَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوْجَدُوا اللَّهَ تَوَّاباً رَحِيماً^۱ (نساء/۶۴).

در آیه ای دیگر، مؤمنان را به بهره‌مندی از وسیله برای تقرب به خداوند توصیه می‌کند: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾^۲ (مائده/۳۵).

مطابق روایات اسلامی، امامان عليهم السلام روشن‌ترین مصداق وسیله و محکم‌ترین ریسمان برای تقرب به خدا معرفی شده‌اند (طباطبایی، ۱۳۶۲: ۵/۵۴۵؛ مکارم شیرازی، ۱۳۷۱: ۴/۳۶۶). در بسیاری از زیارت‌نامه‌ها و دعاها وارد شده نیز توصیه شده برای رفع گرفتاری و برآورده شدن حاجات مادی و معنوی خود، اهل بیت عليهم السلام را در پیشگاه خدا شفیع قرار دهیم.

مقام معظم رهبری در مناسبت‌های متفاوت بر نقش توسل در تقرب به خداوند و برخورداری از لطف حضرت حق تأکید کرده‌اند؛ ایشان در مناسبتی در این باره می‌فرماید: «مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه الشريف مظهر رحمت و قدرت حق و مظهر عدل الهی است و کسانی که بتوانند با این کانون... و رحمت و تفضلات الهی ارتباط روحی و معنوی برقرار کنند در تقرب به خداوند توفیق بیشتری می‌یابند، زیرا نفس توسل و توجه و ارتباط قلبی با آن حضرت موجب عروج و رشد روحی و معنوی انسان می‌شود» (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار با قشرهای مختلف مردم، ۱۳۷۴/۱۰/۱۷).

۵. تدبیر و برنامه‌ریزی

در روایات بر نقش تدبیر و استفاده از عقل و تجربیات دیگران در موفقیت‌ها تأکید

۱- و اگر این مخالفان، وقتی که به خود ستم می‌کردند، به نزد تو (پیامبر صلى الله عليه وآله) می‌آمدند، و از خدا طلب آموزش می‌کردند، و پیامبر هم برای آن‌ها استغفار می‌کرد، خدا را توبه‌پذیر و مهربان می‌یافتند.

۲- ای کسانی که ایمان آورده‌اید، از (مخالفت فرمان) خدا بپرهیزید، و وسیله‌ای برای تقرب به او بجوئید و در راه او جهاد کنید؛ باشد که رستگار شوید.

شده است: «إذا أراد الله بعبد خيراً ألهمه الاقتصاد وحسن التدبير وجنبه سوء التدبير والإسراف»^۱ (تمیمی آمدی، ۱۴۱۰: ۲۹۱).

رهبر معظم انقلاب به طور مکرر مسئولان را به تدبیر، درایت، حکمت و خردورزی توصیه کردند و به صراحت اظهار فرمودند: ما با برخورد غیرخردمندانه در همه عرصه‌ها مخالفیم؛ ما معتقدیم در همه عرصه‌ها، در همه برنامه‌ریزی‌ها، در همه جهت‌گیری‌های جمعی و فردی باید با درایت و حکمت عمل کرد (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار با پنجاه هزار فرمانده بسیج سراسر کشور، ۱۳۹۲/۸/۲۹؛ بیانات معظم له در دیدار با مردم مازندران در سالگرد حماسه شش بهمن، ۱۳۸۸/۱۱/۶). از نظر معظم له علاج کار ملت ایران در ایستادگی و مقاومت است. البته معنای مقاومت بی‌تدبیری نیست. ایشان در این باره روایتی از نبی اکرم ﷺ نقل می‌کنند که آن حضرت خطاب به ابن مسعود می‌فرماید: «یا بن مسعود! إذا عملت عملاً فاعمل بعلم و عقل... فإنه جل جلاله يقول: ﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَفَضَتْ غَزْلَهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنْكَاثًا﴾ [نحل / ۹۲]؛ ای پسر مسعود! هر کاری که می‌خواهی انجام بدهی، با دانش و خرد انجام بده؛ ... چون خداوند می‌فرماید: مثل آن پیرزنی نباشید که پشم را نخ می‌کرد، بعد نخ‌ها را دوباره پشم می‌کرد. مقاومت با تدبیر، جزء شعارهای نظام اسلامی است (بنگرید به: بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار با جمعی از دانشجویان زنجان، ۱۳۸۲/۷/۲۲).

۶. واقع‌گرایی در عین در نظر داشتن آرمان‌ها

آرمان‌ها و اهداف بلند مدت، نقشه راه حرکت انسان در زندگی مادی و معنوی و ترسیم‌کننده برنامه چشم‌انداز اوست، اما باید در نظر داشت که حرکت به سوی آرمان‌ها از مسیر و معبر واقعیت‌ها می‌گذرد. آیات متعدد قرآن مسلمانان را به جهاد با دشمن فرا

۱- چون خدا خیربنده‌ای را بخواهد، میانه‌روی و حسن تدبیر را به او الهام می‌کند، و از تدبیر و اسراف دورش می‌دارد.

می خواند و به آنان وعده پیروزی می دهد، هر چند افراد دشمن بیشتر باشند و از تجهیزات نظامی برتری برخوردار باشند: «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عَشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُوا أَلْفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ * الْآنَ خَفَّفَ اللَّهُ عَنْكُمْ وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ صَعْفًا فَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَلْفٌ يَغْلِبُوا أَلْفِينَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ» (انفال / ۶۵-۶۶).

این وعده پیروزی و برخورداری از امداد ویژه الهی مشروط به در نظر گرفتن واقعیت هاست؛ واقعیت این است که این مقابله، عزمی راسخ و اراده ای استوار می طلبد که هر چند برخی از مسلمانان از آن برخوردار باشند نمی توان انتظار داشت که همه دارای چنان اراده ای باشند که از مقابله با انبوه دشمنان، بیمی به خود راه ندهند. وجود این افراد ضعیف در صف مؤمنان، آنان را به این واقعیت واقف می کند که برخورداری از امداد الهی در مقابله با دشمنان، منوط به در نظر گرفتن این واقعیت است.

مقام معظم رهبری سازگاری واقع گرایی و آرمان گرایی را درس انقلاب و امام خمینی علیه السلام دانسته، در این باره می فرماید: «درسی که انقلاب داد و امام بزرگوار باقی گذاشت، این است که در این حرکت سی و سه ساله، آرمان ها و آرزوهای عظیمی که اسلام آن ها را به ما القاء می کند و تعلیم می دهد، از نظر دور نماند؛ در عین حال واقعیت های موجود جامعه و جهان هم مورد توجه قرار گرفت؛ این کمک کرد به اینکه

۱- ای پیامبر، مؤمنان را به جنگ (با دشمن) تشویق کن! هرگاه بیست نفر با استقامت از شما باشند، بر دویست نفر غلبه می کنند؛ و اگر صد نفر باشند، بر هزار نفر از کسانی که کافر شدند پیروز می گردند؛ چرا که آن ها گروهی هستند که نمی فهمند. هم اکنون خداوند به شما تخفیف داد، و دانست که در شما ضعفی است؛ بنابراین، هرگاه یکصد نفر با استقامت از شما باشند، بر دویست نفر پیروز می شوند؛ و اگر یک هزار نفر باشند بر دو هزار نفر به فرمان خدا غلبه خواهند کرد! و خدا با صابران است.

این حرکت بتواند ادامه پیدا کند؛ یعنی ترکیب آرمان خواهی و آرمان گرایی با واقع بینی... آنچه که ما می خواهیم دنبال کنیم و اصرار بر آن داریم، این است که واقع بینی، مشاهده واقعیات جامعه و جهان، با آرمان گرایی و تعقیب آرمان ها و آرزوهای بزرگ ملت ایران هیچ گونه تنافی و تعارضی ندارد. ذکر آرمان ها بدون توجه به واقعیت ها و بدون ملاحظه سازوکارهای معقول و منطقی رسیدن به آرمان ها، خیال پردازی است» (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار با کارگزاران نظام، ۳/۵/۱۳۹۱).

۷. پرهیز از خودشیفتگی و غرور

بر پایه آیات و روایات، یکی از عوامل محرومیت مسلمانان در برخی مواقع از امدادهای ویژه الهی، غرور و خودبزرگ بینی است. نمونه روشن آن، شکست مسلمانان در جنگ حنین اندکی پس از پیروزی آن ها در فتح مکه است. همان مردمی که قریشیان را در مکه به زانو درآوردند آنگاه که با حدود دوازده هزار نفر به طرف حنین حرکت کردند و با توجه به فراوانی عده و عده خود را پیروز نبرد بعدی می دیدند، با ناباوری شکست تلخی را تجربه کردند، قرآن از آن حادثه این گونه یاد می کند: «لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُم مُّدْبِرِينَ» (توبه/۲۵).

رهبر معظم انقلاب در این باره می فرماید: «رها کردن دل - که به جاذبه ها و مغناطیس های مادی به سرعت و آسانی قابل جذب است - خطرناک است؛ دچار خودشیفتگی، غرور و غفلت می شویم؛ احتیاج داریم که بدانیم. در سوره زمر [آیه ۴۹] هست که: «ثُمَّ إِذَا خَوْلْنَا نِعْمَةً مِنَّا قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ». خدا نعمتی به انسان

۱- خداوند شما را در جاهای زیادی یاری کرد (و بردشمن پیروز شدید)؛ و در روز حنین (نیز یاری نمود)؛ در آن هنگام که فزونی جمعیتتان شما را مغرور ساخت، ولی (این فزونی جمعیت) هیچ به دردتان نخورد و زمین با همه وسعتش بر شما تنگ شد؛ سپس پشت (به دشمن) کرده، فرار نمودید.

می دهد، اما انسان از دهنده نعمت غافل می شود و تصور می کند که این خود اوست که توانسته این نعمت، این موقعیت و این فرصت را به دست آورد. عین همین عبارت درباره قارون هست که وقتی به او اعتراض کردند که این نعمت ها را از خدا بدان، سهم خودت را هم ببر؛ اما آن را در راه خدا مصرف کن، او در جواب گفت: ﴿إِنَّمَا أُوتِيْتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي﴾ [قصص / ۷۸]؛ خودم به دستش آوردم، هنر خودم بود. این همان خطای بزرگی است که ممکن است همه ما دچارش بشویم؛ غرّه شدن به خود. عین همین قضیه، غرّه شدن به خداست. آیه شریفه: ﴿فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ الْغُرُورُ﴾ [لقمان / ۳۳] درباره غرّه شدن به خداست؛ به خدا هم غرّه نشوید.

در دعای صحیفه سجادیه می فرماید: «فالويل الدائم ... لمن اغترَبك»، «ما أطول تردده في عقابك»، «ما أبعد غايته من الفرج». مغرور شدن به خدا؛ یعنی نابحق از خدا توقع کردن؛ بدون اینکه انسان عمل صالحی را به میدان بیاورد، از خدا پاداش بخواهد؛ اینکه انسان بگوید، ما که بنده خوب خدا هستیم و خدا حتماً به ما کمک خواهد کرد؛ اینکه انسان از حلم الهی سوء استفاده کند و به گناه ادامه بدهد؛ از عذاب خدا خود را ایمن بداند؛ این ها همه غرّه شدن به خداست. امام سجاد می فرماید: خدایا! مصیبت دائمی برای آن کسی است که به تو غرّه بشود. این غرّه شدن به خدا، همان بلایی است که بر سر بنی اسرائیل آمد. خدای متعال آن ها را ملت برگزیده قرار داده بود؛ اما چون به خدا غرّه شدند و وظایف خودشان را انجام ندادند، خدای متعال درباره آن ها فرمود: ﴿ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ﴾ [بقره / ۶۱]. آن ها همان هایی هستند که خدای متعال در چند جای قرآن تصریح کرده که من این ها را مردمان برگزیده قرار دادم: ﴿وَأَنبَىٰ فَصَلَّتْكُمْ عَلَىٰ الْعَالَمِينَ﴾ [بقره / ۴۷ و ۱۲۲]؛ اما همین ها با عمل بد خود کاری کردند که خدای متعال درباره آن ها فرمود: ﴿ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ﴾ [بقره / ۶۱] و مورد خشم الهی قرار گرفتند. غرّه شدن به خدا، این چیزها را دنبال خودش دارد» (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار با مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری

اسلامی، ۱۳۸۵/۳/۲۹ [با اندکی تلخیص].

فهرست بلند بالای دستاوردهای نظام اسلامی در چهل سال عمر انقلاب به ویژه در دهه اخیر، از قبیل: پایداری اجتماعی، سیاسی، اقتصادی جمهوری اسلامی به رغم شدیدترین تحریم‌ها و فشارهای خارجی، درهم شکسته شدن توطئه‌های پیچیده دشمنان در فتنه‌های متعدد سال‌های ۷۱، ۷۸، ۸۸، ۹۶ و...، پیروزی‌های محور مقاومت و شکست‌های صهیونیست‌ها در جنگ‌های ۳۳ روزه علیه لبنان و جنگ‌های ۲۱ روزه، ۸ روزه و... علیه غزه، مقاومت شگفت ملت سوریه، شکست داعش، استیصال آمریکا در فرونشاندن و سرنگون کردن پهبادهای پیشرفته آمریکا، شکست هیمنه آمریکا در حمله به عین الاسد و موارد متعدد دیگری که از نگاه قرآنی رهبر معظم انقلاب، ثمره شیرین امدادهای ویژه الهی است.

نتیجه

- ۱- فهم نادرست از امدادهای ویژه الهی و امید به حل همه مشکلات یا بیشتر آن‌ها از طریق معجزه و کرامت، افزون بر ناسازگاری با قرآن، روایات و واقعیت‌های تاریخی و عینی، پیامدهای سوئی همچون سستی، تنبلی و سرخوردگی به دنبال خواهد داشت.
- ۲- امدادهای ویژه الهی نه تنها جایگاهی مهم، حقیقی و عینی در اندیشه دفاعی امام خامنه‌ای دارد، بلکه از نگاه معظم له که برگرفته از منابع اصیل دینی است، تأثیرگذاری ابزار مادی هم در گرو این امدادهای ویژه است.
- ۳- برخورداری از امدادهای ویژه الهی منطبق بر آموزه‌های دینی و تجربه‌های فراوان به ویژه در عمر چهل ساله نظام جمهوری اسلامی است، اما برخورداری از آن به شرایطی بستگی دارد که بدون تحقق آن‌ها، امید به امدادهای ویژه الهی امیدی واهی و رؤیای تعبیرناشدنی است و با تحقق آن‌ها، پیروزی بر همه موانع قطعی است، هر چند ممکن است این پیروزی به گونه‌ای غیر از آنچه انتظار داریم، رقم بخورد.

منابع

۱. قرآن کریم، ترجمه ناصر مکارم شیرازی.
۲. نهج البلاغه، تصحیح و تحقیق صبحی صالح، نشر هجرت، قم، ۱۴۱۴ق.
۳. ابن بابویه، محمد بن علی، کمال الدین و تمام النعمه، تصحیح علی اکبر غفاری، کتاب فروشی اسلامیة، تهران، ۱۳۹۵ق.
۴. ابن شعبه حرانی، حسن بن علی، تحف العقول، دفتر انتشارات اسلامی، قم، چاپ دوم، ۱۴۰۴ق / ۱۳۶۳ش.
۵. امینی، ابراهیم، بررسی مسائل کلی امامت، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، چاپ سوم، ۱۳۷۴ش.
۶. پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیه الله العظمی خامنه ای مد ظله العالی. KHAMENEI.IR
۷. تمیمی آمدی، عبد الواحد بن محمد، غرر الحکم و درر الکلم، تصحیح و تحقیق سید مهدی رجائی، دار الكتاب الإسلامی، قم، ۱۴۱۰ق.
۸. جرجانی، علی بن محمد، شرح المواقف، تألیف عضد الدین ایجی، منشورات الشریف الرضی، قم، ۱۳۲۵ق / ۱۹۰۷م.
۹. حر عاملی، محمد بن حسن، اثبات الهداة بالنصوص والمعجزات، انتشارات اعلمی، بیروت، ۱۴۲۵ق.
۱۰. خامنه ای، سید علی، تفسیر سوره توبه، دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله العظمی خامنه ای، تهران، چاپ دوم، ۱۳۹۸ش.
۱۱. _____، طرح کلی اندیشه اسلامی در قرآن، انتشارات مؤسسه ایمان جهادی، ۱۳۹۹ش (PDF).
۱۲. طباطبایی، محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، دار الکتب الاسلامیه، تهران، چاپ چهارم، ۱۳۶۲ش.
۱۳. قدردان قراملکی، محمد حسن، معجزه در قلمرو عقل و دین، مؤسسه بوستان کتاب (انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۸۱ش.
۱۴. قمی، علی بن ابراهیم، تفسیر القمی، دار الکتب، قم، چاپ سوم، ۱۳۶۲ش.
۱۵. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، دار الحدیث، قم، ۱۴۲۹ق.
۱۶. مطهری، مرتضی، امداد های غیبی در زندگی بشر، انتشارات صدرا، چاپ پانزدهم، فروردین ۱۳۸۴ش.
۱۷. معرفت، محمد هادی، علوم قرآنی، مؤسسه فرهنگی انتشاراتی التمهید، قم، ۱۳۷۸ش.

۱۸. مکارم شیرازی، ناصر و همکاران، *تفسیر نمونه*، دارالکتب الاسلامیه، تهران، چاپ

دهم، ۱۳۷۱ ش.

۱۹. نراقی، محمد مهدی، *انیس الموحّدین*، نور محبت، تهران، ۱۳۹۱ ش.